

Один народ— одна мова

Харків, 12 лютого 1942.

Уся багатовікова історія Українського Народу зв'язана з його мовою. Мова виражає почуття і думки не лише окремої людини, а цілої громади, цілого народу. У формуванні української нації рідна мова має величезне значення. Вона в давні часи допомогла об'єднанню поодиноких племен, пов'язуючи їх в один Український Народ, здатний протиставити себе на своєму історичному шляху численним ворогам, які прагнули його поневолити.

Народ наш завжди дорожив цим найціннішим скарбом—рідною мовою. Він проніс її через багато століть боротьби за життя, виконуючи свою історичну місію борця із Сходом в обороні культурного Заходу.

Зберіг він її у важкі часи татарської руїни, литовсько-польського панування, і за доби Першого Відродження українські культурні діячі могли ставити собі завдання перекласти Святе Письмо мовою, близькою до народньої, „для ліпшого розуміння люду християнського посполитого“.

В часи напруженої боротьби нашого народу з татарами і турками, Польщею та Москвою складає він твори незрівняної художньої сили—думи та пісні, перейняті почуттям своєї вищости, моральної переваги над ворогом, перейняті ідеєю жертвності для користи нації.

Не даремно ненавиділа і ненавидить наше слово Москва! Починаючи від переслідувань духовних письменників, нищення українських друкованих видань у XVII—XVIII століттях, через усе XIX століття — аж до розгрому московським військом українських друкарень у Львові під час Першої світової війни, — ідуть її спроби назавжди замкнути уста нашому народові.

Були часи, коли позбавлений інших можливостей до національного самовиявлення Народ Український виявляв свою силу майже виключно в художньому слові. Скутий ланцюгами неволі, він народжує майстрів слова—пророків нашого національно-визвольного руху. Про слово як могутню зброю в національній боротьбі говорять

і Шевченко, і Франко, Леся Українка вигукує:

«Палкими блискавицями,
мечами
Хотіла б я вас виховати,
слова!».

Після небагатьох блискучих років Визвольних Змагань — знову народ у неволі. Лукавий ворог обирає тепер уже інші форми боротьби проти нашої мови.

Якщо міністер Олександра II Валуєв 1863 року оголошує, що ніякої української мови «не было, нет и быть не может», то сталінські воеводи рівно через сімдесят років, — налякані зростанням української культури навіть у тісних рамках советської дійсності, — починають страшну своєю тупістю боротьбу з «націоналізмом у мові». Ціла згряя під орудою жида Кагановича, не знаючи як слід, мови, починає порядкувати в правописі, морфології, синтаксі, термінології, підганяючи все якомога ближче до російської мови, безоглядно збіднюючи нашу гапрочуд багату мову.

Настали нові часи. Визволений з-під московсько-большевицького ярма, Народ Український починає відбудову життя господарського і життя культурного.

І тут, у нашій спільній справі, знову таки велике значення має рідне слово, той «орел скутий», що з нього спали кайдани.

Але, на жаль, далеко не всі земляки наші здають собі справу з того, як багато в житті визволеного народу важить рідна мова. А вона повинна цікавити не лише фахівців-мовознавців, не лише вчительство чи працівників пера, а й кожного свідомого українця чи українку.

Ніде правди діти, в наші дні — дні великих історичних подій — у Харкові, старому українському місті, навіть службовцям українських установ часом бракує бажання позбутися спадщини русифікації, бракує поваги до відвідувача-українця, який не завжди почує в установі відповідь своєю мовою. Про розмови між службовцями вже не згадуємо.

Очищаючи мову від большевицького калічення, ми повинні скористатися з того, що вже зроблено в попередні роки нашими українськими вченими, багато з яких за свою працю поплавилися засланням, а то й життям. Треба усвідомити потребу очистити українську мову від численних москалізмів (що накидалися їй як «інтернаціональні» слова), — натомість запроваджуючи у вжиток свої, українські.

В цій важливій роботі не треба відгороджуватися від мовної практики Західних Українських Земель. Відомо бо, яку роль у розвитку національного руху відіграла Галичина в останні десятиліття XIX віку, коли на Україні Наддніпрянській не можна було друкувати українських книжок, далі в XX столітті і, особливо, після 1920 року.

Безперечно, в нашій мові, як і кожного великого народу, — скажимо, у німецькій мові, — є численні відміни, є місцеві діалекти. Але в міру піднесення життя нації як суцільного організму літературна мова, розвиваючись, вбирає в себе різні елементи з цих місцевих діалектів.

Такий процес відбувався і відбувається і у нас, хоч як його галь-

мували, хоч які ставили перешкоди, розділяючи Україну державними кордонами.

Отже цілком природним є те, що нині на Україні праця йде під гаслом: «Один народ — одна мова — один правопис!».

Як недавно стало відомо, у Львові в наукових колах, щоб покласти край розбіжностям у правописній справі, вирішено повернутися до академічного правопису 1929 р., що буде обов'язковим для видавництва, у редакціях, у школах. «Цікаво, — пише з цього приводу д-р Василь Сімович у «Львівських Вістях», — що таку саму постанову, незалежно від львов'ян прийняли кияни — це доказ, що позиція львівських мовознавців правдива».

Відзначимо, що «Нова Україна» від самого початку видання стала на цей шлях (обмежені поліграфічні можливості тимчасово не дозволяють правильно вживати літеру «г»).

У нашій часописі вже роз'яснювали, чому саме обрано правопис 1928-29 р.р. Академічний правопис був створений спільною роботою численних представників із різних закутків України Наддніпрянської і Наддністрянської. Він, як правопис Соборної України, і набув великої ваги для нашої спільної національної справи.

Треба вітати перший рішучий крок на шляху відбудови в ділянці мови і чекати дальшої широкої, плідотворчої роботи всієї нашої суспільності під гаслом: Один народ — одна мова!

МИКОЛА ОГЛОБЛИН.